

IV. Przegląd Orzecznictwa

A. Orzecznictwo karne Sądu Najwyższego (Kongresówka)

Z mocy cz. IV art. 636 K. K. rosyjskiego z 1903 r. „za urzędnika uważana jest każda osoba, pełniąca obowiązki lub wykonywująca zlecenie czasowe na służbie państwowej lub społecznej (obszczestwiennoj) w charakterze osoby urzędowej, strażnika lub służącego policyjnego lub innego, albo osoby, biorącej udział w zarządzie sprawami wiejskimi lub miejskimi”.

Powyższe zawiłe nader, określenie musiało rzecz prosta wywołać przy stosowaniu ustawy wątpliwości w kwestji, kogo właściwie za urzędnika należy uważać, kwestji w prawie kaniem nader ważnej, gdyż od jej rozwiązania zależy nie tylko możliwość zastosowania do przeróżnych rodzajów funkcjonariuszy państwowych i samorządowych przepisów o przestępstwach urzędniczych (art. 636 i nast. KK.), ale i ściganie niewykonania lub sprzeciwienia się zarządzeniom tych funkcjonariuszy z mocy przepisów o niewykonaniu lub oporze uprawnianym zarządzeniom władzy (art. 139 i nast.). a ponadto i wzmożona odpowiedzialność karna za tych funkcjonariuszy, obrazę lub uszkodzenie cielesne (art. 532. 471, 474). Nic więc dziwnego, że kwestja ta była przedmiotem: niejednokrotnych rozważań Izby II Sądu Najwyższego i komentator mógłby już pod art. 636 KK. długi szereg tez i wyjaśnień umieścić.

Przedewszystkiem uderza przeprowadzony w art. 636 podział urzędników na „osoby urzędowe” z jednej, a „strażników lub służących policyjnych lub innych” z drugiej strony.

Cz. IV. art. 636 K. K. wyodrębnia z pośród innych urzędników „osoby urzędowe”. Wyodrębnienie to wynika z całą stanowczością z porównania cz. art. 476 z cz. 2 art. 477. oraz ust. 3 art. 532 z cz. 2 art. 536, ile że cz. 2 art. 477 i cz. 2 art. 536 byłyby zbędne, jeśliby wymienione w nich osoby, tj. policyjny lub inny strażnik i sługa, były w pojęciu K. K. „osobami urzędowemi. Nazwa „osoba urzędowa” w pierwszej redakcji projektu K. K. miała znaczenie ogólne urzędnika i ozna-

czała każdą osobę, która od władzy państwowej otrzymała zlecenie załatwienia pewnego działu czynności zarządu państwowego, niezależnie od tego, czy służyło jej przytem prawo samodzielnego rozstrzygania spraw poruczonych, czy jedynie czynności ściśle wykonawcze. Projekt następny, rozróżniając te dwie kategorie urzędników, przekazał ich rozgraniczenie regulaminom poszczególnych urzędów. Komisja redakcyjna idąc śladem zaznaczonej różnicy i obejmując ogólną nazwą urzędnika każdą osobę, biorącą, z mocy udzielonego jej przez właściwą władzę zlecenia, udział w rządzeniu, podzieliła urzędników na: a) organy władzy i b) sługi władzy. Osobny Wydział Rady Stanu uznał za wskazane pozostawić użyta w projekcie nazwę „urzędnik”, jednakże co do pozostałych nazw, określających oddzielne kategorie urzędników, uznał za najodpowiedniejsze używać wyrażeń „osoba urzędowa”, zamiast użytej przez komisję redakcyjną nazwa „organ władzy”, oraz „policyjny albo inny stróż albo sługa”. Pierwszy wyraz będzie obejmował urzędników, którzy wchodzą w skład urzędów państwowych w charakterze przedstawicieli władzy, druga zaś nazwa ogarnia urzędników niższego stopnia. Tym sposobem we wszystkich częściach projektu nazwa urzędnik jest pojęciem rodzajowym, obejmującym dwie odmiany: „osobę urzędową” i „policyjnego albo innego strażnika albo sługę”. (Zb. Orz. 135/20.)

Jakie jednak są czynniki szczególne warunkujące zaliczenie poszczególnych funkcjonariuszy do jednej z wyżej wskazanych grup i nadanie im charakteru urzędników w ogóle, czy należy doszukiwać się ich w sposobie powołania na urząd i stanowisku hierarchicznym w urzędzie, czy w charakterze spełnianych przez danego funkcjonariusza czynności., powołane powyżej orzeczenie nie wskazuje. Również i w innych orzeczeniach Sądu Najwyższego nie znajdujemy dotychczas ogólnego i wyczerpującego rozwiązania tego zagadnienia. Nie stawiając reguł ogólnych Sąd Najwyższy zajmuje się od wypadku do wypadku określaniem kogo z pośród przeróżnych grup funkcjonariuszy za urzędników uważać należy, powołując się na przytoczone wyżej czynniki, od których uznanie charakteru urzędniczego zależy, lecz nie wypowiadając się, który z tych czynników za zasadniczy i istotny uznawać należy.,

A więc:

„Urzędnikiem jest każda osoba, pełniąca stale lub czasowo z ramienia władzy państwowej zlecenia natury publiczno prawnej, niezależnie od powagi zajmowanego stanowiska i charakteru swego stosunku do państwa. Ustawodawstwo

polskie nadaje charakter publiczny służbie kolejowej, ustawa bowiem z r. 1920 poz. 430 nazywa służbę stałego pracownika kolejowego służbą państwową, stosunek zaś pracownika pobierającego wynagrodzenie dniówkowe, stosunkiem służbowym; rozporządzenie Rady Ministrów z 1922 r. poz. 522 zalicza do stanowisk służbowych w byłym zaborze rosyjskim zawiadowców i pomocników zawiadowców stacji, ich zastępców, oraz różnego rodzaju dozorców; ustawa emerytalna (1921 r. poz. 70) obejmuje nazwą funkcjonariuszy państwowych, narówni z urzędnikami pracowników kolei państwowych; wreszcie ustawa o organizacji władz dyscyplinarnych i postępowaniu dyscyplinarnym przeciwko funkcjonariuszom państwowym (1922 r. poz. 165) rozciąga moc swoich przepisów i na pracowników kolei żelaznych." (Zb. orz. 215/22).

„Art. 5 Przepisów Tymczasowych o urządzeniu sądownictwa głosi: że sąd pokoju stanowią sędzia i ławnicy. Z takiego brzmienia przepisów ustawy wynika, że ławników wprowadzono do sądów polskich bynajmniej nie jako żywiół postronny do pewnych tylko czynności powołany i przeciwstawiony sędziom zawodowym, lecz jako część składową tych sądów... W. artykule 1-szym powołanych Przepisów Tymczasowych mieści się przepis o przysiędze lub uroczystej przyrzeczeniu, wspólny zarówno dla sędziów jak i dla ławników, którzy tak samo jak pierwsi składają jednakie ślubowanie wiernej służby Ojczyźnie i gorliwego spełniania obowiązków swego urzędu. Podobnie i Przepisy Tymczasowe o wynagrodzeniu urzędników wymiaru sprawiedliwości obejmują i wynagrodzenie ławników, a załączona do rzeczonych przepisów tabela zalicza ławników do kategorii 9 urzędników; ławnik, jak każdy urzędnik, powołany jest przez władzę właściwą do pełnienia stałej przez cały czas swego urzędowania służby Ojczyźnie w zakresie działania sądów państwowych". (Opinia Zgrom. Ogólnego S. N. nr. 2.)

„Przepisy ustawy gminnej wprost zaliczają pisarzy gminnych do administracji gminy (art. 11 ustawy z 2 marca 1864 r. o urządzeniu gmin wiejskich), zowiąc ich wręcz urzędnikami i w rozdziale o naznaczeniu urzędników administracji gminy przepisują sposób ich mianowania. Tym sposobem obowiązujące na obszarze b. Królestwa Kongresowego przepisy o ustroju gmin wiejskich nie tylko nie zaprzeczają pisarzom gminnym roli urzędników w służbie samorządowej, t. j. ich urzędowego charakteru w sensie art. 636 KK.. ale, owszem, wyraźnie im taki charakter nadają". (

. orz. 41/22.)

Powyżej przytoczone orzeczenia, celem ustalenia cha-

rakteru urzędnika, powołują się na czynniki natury służbowej, jako to sposób powołania do służby, mianowania na urząd, przyznanie odpowiedniej kategorii w hierarchji urzędniczej, wynagrodzenie., emerytura i t. p. Natomiast inne orzeczenia odsuwają te czynniki natury służbowej na plan drugi i czynnik zasadniczy, ustalający charakter urzędnika, upatrują w rodzaju spełnianych przezeń funkcji.

„Oskarżony był upoważniony przez ówczesną władzę okupacyjną do czynności rekwizycyjnych, mając prawa do użycia siły zbrojnej do odbioru zarekwizowanych przedmiotów oraz przedstawienia opornych do kary; prawo rekwizycji służy wyłącznie władzom rządowym lub samorządowym, a wobec tego zlecenia rekwizycyjne były uprawnieniem do pełnienia odnośnych czynności w roli zastępcy władzy i przeto czynności oskarżonego w powyższym zakresie posiadały charakter urzędowy, niezależnie od stanowiska, jakie oskarżony zajmował poza temi czynnościami szczególnymi.” (Zb. orz. 125/20.)

„Woźny w więzieniu, jako powołany przez władzę więzienia do służbowego wykonywania pewnych służbowych poleceń, a więc pełniący pewne czynności zarządu państwowego, powinien być uznany za urzędnika.” (Zb. orz. 175/22).

„O tem, czy dana osoba była urzędnikiem w rozumieniu cz. IV art. 636 K. K. nie rozstrzyga stały lub czasowy charakter czynności służbowej, płaca etatowa lub od dnia, złożenie lub niezłożenie przysięgi, stanowisko wyższe lub podrzędne; punkt ciężkości pojęcia urzędnika w K. K. tkwi w wyrazach „na służbie”, przez które rozumieć należy działalność w trybie zarządu państwowego lub samorządowego, wykonywaną przez osobę pozostającą względem państwa w stosunku publiczno prawnym „służby”. (Zb. orz. 168/22.)

Tu jednak rodzi się pytanie, jaką służbę należy uważać za służbę publiczną. Art. 636 K. K. wymienia obok służby państwowej służbę społeczną, w rosyjskim oryginale nazwaną „obszczestwiennaja służba”. Przyjęty pierwotnie w polskim tłumaczeniu przekład pojęcia „obszczestwiennaja służba” na „służbę społeczną” okazał się nieściśły.

„Dotychczasowe przekłady K. K. mylnie w tym względzie: używają wyrażenia „służby społecznej” lub „urzędowania społecznego”, wyrażenie bowiem oryginału rosyjskiego „obszczestwiennaja służba” oznacza urzędowanie w Instytucjach samorządowych i wiąże się z wyrażeniem „obszczestwiennaja uczreǰdienia”, przez które wszystkie ustawy rosyjskie rozumieją nie wogóle instytucje społeczne, w znaczeniu szerszem, lecz wyłącznie instytucje samorządowe, i

które wobec tego nie ogarnia żadnych instytucji dobroczynnych, kulturalnych, a nawet użyteczności publicznej, jeśli nie są organami samorządu lub nie są wyposażone przez państwo w mniejszy lub większy zakres władzy publicznej." (Zb. orz. 9.1/21.)

Dlatego też, czytamy w innym orzeczeniu, „uznanie, że dana instytucja, powołana do życia przez społeczeństwo, znajduje się pod protektorem Ministerstwa Zdrowia Publicznego, oraz pod jego opieką i kontrolą, że w organie kierowniczym tej instytucji jest obowiązkowy udział delegacji 6 ministerstw i sejmu, że instytucje ufundowano na wieczne czasy i dla całego obszaru państwa, i że w dostarczaniu jej funduszków bierze udział i państwo, nie wystarcza do nadania charakteru urzędowego instytucji, nie obdarzonej żadnymi cechami władzy publicznej". (Zb. orz. 172/22.)

Jednakże pod nazwą instytucji samorządowych nie należy rozumieć jedynie instytucji samorządu miejskiego lub wiejskiego.

„Ustawiczny, w miarę postępu cywilizacji, rozrost potrzeb i stosunków współżycia tak spotęgował i rozszerzył zakres działania władzy publicznej, że państwo coraz mniej mogło za pomocą własnych organów sprostać wzmożonym zadaniom. Coraz więcej tedy jęła się rozszerzać dziedzina samorządu. Ale niektóre sprawy z natury swej przerastały nie tylko sprawność aparatu rządowego, ale i zdolność i siły zwyczajnych ciał samorządowych. Dla sprostania tym zadaniom państwo powołuje do życia swoiste organizacje samorządne o celach ściśle ograniczonych, działalność swą całkowicie skupiających na zadaniach szczególnych, do których je powołano. Tworząc zaś takie ciała samorządne o specjalnym zakresie działania, prawodawca nadaje im własną osobowość prawną prawa publicznego i wyposaża je przytem w odpowiedni zakres władzy. Zasadniczo mylny jest pogląd, jakoby pojęcie instytucji samorządowej obejmowało jedynie samorząd miejski i powiatowy, gdyż państwo współczesne zna szereg samodzielnych instytucji i korporacji samorządowych prawa publicznego. Instytucje takie mają ściśle określony cel i zakres działania, tem właśnie różnią się od ciał samorządowych o zakresie działania ogólnym, jakimi są gminy wiejskie i miejskie i samorząd powiatowy. Są one wyposażone we własną osobowość prawną, mającą im umożliwić należyte wypełnienie poruczonego im zadania i jako osoby prawne publicznego, są zdolne do działań prawnocywilnych, ale zarazem wszystkie stanowią część administracji publicznej, a stąd są wyposażone w odpowiednia, cząstkę

władzy państwowej i w niektóre uprawnienia, służące instytucjom państwowym." (Orz. z 20/11 1923 nr. akt 154.)

Zacytowane orzeczenia wykazują, że w orzecznictwie Izby II Sądu Najwyższego uwydatnia się tendencja do szerokiego określenia pojęcia urzędnika i objęcia niem nietylko wszystkich osób, należących do ścisłej organizacji hierarchicznej zarządu państwowego, lecz i osób. poza tą organizacją stojących, lecz pełniących funkcje we wszelkiego rodzaju korporacjach i instytucjach samorządowych prawa publicznego, choćby tylko w luźnym do organizacji biurokratycznej zarządu państwowego stojących związku. Tendencja ta jest niewątpliwie słuszną, jeśli zważyć na ogromny i doniosły zakres działania tych instytucyj i korporacyj w państwie współczesnym, zakres, który wykazuje przytem stałe dążenie do wzrostu. Celowem się przeto wydaje, by na funkcjonariuszach tych, tak ważnych dla życia publicznego instytucyj, odpowiednia wadze społecznej spełnianych przez nich funkcyj ciążyła odpowiedzialność karna za nadużycia swego stanowiska i związanych z nim uprawnień.

Dr. Bądkowski.
Sędzia Sądu Okręgowego.

B. Orzecznictwo karne Sądu Najwyższego (Małopolska)

Ustawy karne.

§ 101. u. k.

131) Czynności agenta pocztowego, określone w rozp. M. P. i T. z 30 kwietnia 1921 (Dz. Urz. M. P. i T. nr. 23 z r. 1921) uważać należy za czynności rządu w rozumieniu § 101. ust. 2. u. k. (6 czerwca 1923 Kr. 49/23).

§ 101. u. k.

Gmina, wykonywując z mocy ustaw gminnych czynności, dotyczące ogółu mieszkańców gminy, sprawuje czynności rządu, chociażby były one wpływem własnego, a nie poruczonego zakresu działania. Funkcjonariusz gminny, strzegący Imji akcyzowej, jest zatem urzędnikiem z § 101. ust. 2. u. k. (31 sierpnia 1923. Kr. 44/23).

§. 104. u. k.

133) Zażądanie podarunku po ukończeniu czynności urzędowej nie stanowi zbrodni z § 104. u. k. (11 kwietnia 1923. Kr. 146/22).

§§ 125. i 229. u. k.

134) 1. Dla stwierdzenia istoty dokonanej zbrodni; z § 125. u. k. nie wystarczy ustalenie chęci sprawcy użycia kobiety mimo jej oporu; niezbędnym jest ustalenie, że kobieta nie była w stanie stawić skutecznego oporu i musiała ulec.

2. Przepis § 229. lit. b. u. k. wymaga jedynie, aby sprawca według sił swoich zwrócił tę szkodę materialną, która bezpośrednio z natury przestępstwa wynikła. Przy zbrodni zatem z § 125. u. k. nie wchodzi w rachubę ani ból, ani przestraszenie, ani wydatki na poród, z samym gwałtem w przyczynowym związku nie pozostające. (14 sierpnia 1923. Kr. 355/23).

§. 174. II. a) u. k.

135) Udami w kradzieży pozostającego w dobrej wierze towarzysza nie; uzasadnia kwalifikacji/ z § 174. II. a) u. k. (7 września 1923. Kr. 601722).

S 173. u. k. i ustawa nr. 66/22 poz. 598.

136) Motywem podwyższenia granic wartości, do zbrodni wymaganych, był spadek wartości rzeczy. Sąd powinien tedy uwzględnić obniżającą się wartość pieniądza także przy ustaleniu wartości rzeczy w czasie osądzenia czynu karygodnego. (14 kwietnia 1923. Kr. 1/23).

Uwaga: Teza ta, odosobniona i w innych sprawach przez Izbę trzecią Sadu Najwyższego nie zastosowana, przestaje być aktualną wobec postanowień art. 8. ust. z 11 sierpnia 1923 Dz. Ust. nr. 90, poz. 704 i art. 13. rozp. Rady Min. z 22 października 1923 Dz. Ust. nr. 109, poz. 858.

S 186, lit, b) u. k.

137) Przepis S 186. lit. b) u. k. ma zastosowanie także do jednego ukrycia, nabycia lub pozbycia rzeczy, u których uczestnik wiedział, że pochodzą z kradzieży lub sprzeniewierzenia, jeżeli wartość ich przewyższa oznaczoną w tym przepisie granicę (16 maja 1923. Kr. 352/22).

S 187. u. k.

138) Zastosowanie S 187. u. k. nie stoi na przeszkodzie okoliczność, że sprawca kradzieży nie zwrócił poszkodowanemu wydatków, poniesionych na poszukiwanie skradzionych rzeczy, ani też stwierdzenie, że zwrot rzeczy nastąpił z obawy przed odpowiedzialnością. (27 kwietnia 1923. Kr. 453/22).

§ 187. u. k.

139) Samo wskazanie sprawcy kradzieży nie uzasadnia zastosowania § 187. u. k., gdyż czynny żal objawić się ma w dobrowolnym wynagrodzeniu szkody a nie w wykryciu

sprawcy, chociażby to wskazanie sprawcy przyczyniło się do odzyskania skradzionych rzeczy. (30 maja 1923. Kr. 343/22).

§ 199. lit. d) u. k.

140) Kto na formularzu poświadczenia przynależności, zaopatrzonym już w podpis naczelnika gminy i pieczęć, w celach oszukańczych wpisuje osobę, do gminy odnośnej nieprzynależną, dopuszcza się zbrodni oszustwa z §§ 197. i 199. d) u. k. przez sfałszowanie dokumentu publicznego. (27 września 1923. Kr. 234/23).

§ 201. lit. c) czy § 171. u. k.

141) Rzecz, przez zapomnienie pozostawiona, nie wychodzi jeszcze tern samem z posiadania tego, który rzecz zapomniał, jak długo wie on, gdzie ją pozostawił i ma faktyczną możliwość wzięcia jej ponownie w swe władanie. (30 maja 1923. Kr. 489/22).

§ 335. u. k.

142) Niema cech z § 335. u. k. w tem, że sprawca w pościgu za złodziejem w nocy potknął się. a ratując się przed upadkiem ścisnął rękę, w której trzymał rewolwer i spowodował strzał. (29 sierpnia 1923 K. 828/22).

§ 339. u. k.

143) Kobieta zamężna nie może się stać winna przekr. z § 339. u. k., chociażby faktycznie w małżeństwie nie żyła. (20. czerwca 19/3. Kr. 371/22).

ustawa z 17. grudnia 1921. dz. ust. Nr. 104. p. 748.

144) Ustanie z dniem 31. grudnia 1922. pełnomocnictwa, udzielonego Ministrowi Skarbu ustawą z 17. grudnia 1921. dz. ust. Nr. 104. poz. 748. do wydawania rozporządzeń, nie stoi na przeszkodzie skazaniu po 1-ym terminie za popełnione przed dniem 1. stycznia 1923. wykroczenie przeciw postanowieniom rozporządzeń Ministra Skarbu, wydanych na podstawie tej ustawy. (1. sierpnia 1923. Kr. 245/23).

ustawa z 15. lipca 1920. dz. ust. Nr. 62. poz. 404.

145) Co do wywozu monet kruszcowych (także zagranicznych obiegowych) obowiązują postanowienia ustawy z 15. lipca 1920, dz. ust. Nr. 62, poz. 404. a nie przepisy, regulujące obrót obcemi walutami. (29. maja 1923. Kr. 270/23).

art. 24. i 30. ust. o zwalcz. lichwy woj.

146) Przepis art. 23. ust. o zwalcz. lichwy woj. nie ma na celu zabezpieczenia właścicielowi domu czystego docho-

du, lecz dąży do zapobieżenia zwyżce czynszów i zapewnienia pomieszczeń tej ludności, która wobec wzrostu drożyzny nie byłaby w stanie zdobyć mieszkania, gdyby i czynsze rosły równomiernie. (18. kwietnia 1923. Kr. 274/22).

art. 27. ust. o zwalcz. lichwy woj.

147) 1) Każdy zysk, osiągnięty w handlu pokątnym artykułami monopolowymi, jest nadmierny.

2) Przepisy art. 30. ust. o zwalcz. lichwy woj. (prócz końcowego) dopuszczają łagodzenie jedynie kary pozbawienia wolności, nie dotycząc grzywien, w sankcjach karnych przepisanych. (8. sierpnia 1923. Kr. 132/23).

art. 27. ust. o zwalcz. lichwy woj.

148) 1) Niema cech przekroczenia z art. 27. ustawy o zwalcz. lichwy woj., jeżeli oddający mieszkanie w najem nie ma ani zamiaru, an nawet świadomości żądania świadczeń nadmiernych, gdyż przyjął na siebie równocześnie zobowiązania, których rozmiarów nie mógł z góry obliczyć.

2) Niedbalstwo z art. 27. może dotyczyć także własnego działania. (6. lipca 1923. Kr. 760/22).

Ustawy o postępowaniu kamera.

Art. 4 ust. z 16. lipca 1920. dz. ust. Nr. 67. p. 453.

149) Przepis art. 4. ust. z 16. lipca 1920, dz. ust. Nr. 67. poz. 453, zmieniający brzmienie zdania drugiego § 3. austr. ust. z 23. maja 1873. dz. p. p. Nr. 720, odnosi się jedynie do zbrodni, należących do właściwości sądu przysięgłych, o ile one wskutek czasowego zawieszenia działalności sądów przysięgłych są przedmiotem rozprawy głównej przed sądem orzekającym. (5. października 1923. Kr. 492/23).

§ 320. p. k.

150) Poszczególne postęпки oskarżonego, zawierające same w sobie cechy przestępstw z §§ 287. lub 302. u. k. albo z art. III. ust. z 15. października 1868. dz. p. p. Nr. 142, tracą odrębną istotę prawną wtedy, gdy działalność oskarżonego, w całości wzięta, podpada pod surowszy przepis § 58. u. k.

Niema więc wtedy warunków z § 320. p. k. do zadania pytań ewentualnych w kierunku tych przestępstw, jeżeli na rozprawie nie twierdzono takich okoliczności, któreby w razie ich prawdziwości uzasadniały jedynie zarzut tych przestępstw,

zbrodni z § 58. u. k. (27. września 1923. Kr. 391/23).

J. Prokopowicz.

Prokurator przy Sądzie Najwyższym.

C. Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach dyscyplinarnych z b. dz. pruskiej

Pruska ustawa o występkach służbowych sędziów i o przymusowym przeniesieniu ich na inne miejsce albo w stan spoczynku.

7 maja 1851 r. 26 Ust. z 1851 r. str 218 n
z dn 26 marca 1856 r. 26 Ust. z 1856 r. str. 201 n

Rozp. Min. b. dz. pr. z d. 21 czerwca 1920 Dz. Rozp. nr.34, poz. 296.*)

1. Cel postępowania dyscyplinarnego nacechowany jest dążnością utrzymania i utrwalenia publicznego porządku służbowego. Z tej racji istnieje tylko prawo, niema zaś obowiązku karania za przestępstwa służbowe, gdyż jedynie interes służby rozstrzyga, czy należy wyrzec karę dyscyplinarną, lub nie. Z tego wynika, że władza służbowa może zrzec się ukarania w drodze dyscyplinarnej, w tem znaczeniu, że prawa karania nie wykonywa. Z reguły następuje to przed wdrożeniem postępowania dyscyplinarnego. Ze względu na interes publiczny zrzeczenie takie może jednak nastąpić również w toku wdrożonego już postępowania dyscyplinarnego, aż do chwili uprawomocnienia się wyroku, wyraźnie lub w sposób domniemany, n. p. w wypadku, gdy najwyższa władza służbowa obwinionego pomimo wdrożonego już. przeciw niemu, postępowania dyscyplinarnego, cofnie zarządzenie, którego niewykonanie stało się powodem wszczęcia przeciw niemu postępowania dyscyplinarnego. W takim wypadku ze względu na interes służby nawet odwoławczy Sąd dyscyplinarny może, w myśl § 28 ust. disc, na wniosek Prokuratora, umorzyć przeciw obwinionemu postępowanie dyscyplinarne (³¹/₈ 23, ¹/₂₇).
2. Władztwo dyscyplinarne jest wpływem stosunku służbowego, zależy tedy od istnienia tego stosunku. Władztwo dyscyplinarne ustaje więc z chwilą rozwiązania stosunku służbowego, co następuje albo za obopólną zgodą państwa i pozostającego w jego służbie pracownika, albo z mocy samej ustawy lub wyroku sądowego. Z mocy samej ustawy władztwo dyscyplinarne ustaje w wypadku przyjęcia, przez sędziego polskiego, po samowolnem opusz-

*) W górnośląskiej części Województwa Śląskiego obowiązuje w tym względzie równobrzmiące rozp. Min. Sprawiedl. z d. 10 czerwca 1922 r. Dz. Ust. nr. 46, poz. 401.

- czeniu zajmowanego w Rzp. P., stanowiska, urzędu publicznego w obcym państwie, bez zgody Rządu polskiego. W takim bowiem wypadku ów sędzia w myśl art. 11.1. 2. ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. Dz. U. nr. 7, poz. 44 traci obywatelstwo polskie a z niem razem piastowane stanowisko, z którego utratą usuwa się z pod dotychczasowego władztwa dyscyplinarnego (⁹/₆ 23, ¹/₂₁).
3. W zwolnieniu ze służby należy dopatrywać się dorozumianego oświadczenia powołanej władzy, iż zrzeka się prawa ścigania sędziego, skoro zwalnia go całkowicie i bez zastrzeżeń z piastowanej przezeń posady sędziowskiej. W takim wypadku postępowanie dyscyplinarne ulega umorzeniu (¹²/₅ 23, ⁹/₂₁).
  4. Skutkiem zwolnienia sędziego z urzędu sędziowskiego na mocy aktu woli właściwej władzy państwowej, ustaje służbowy jego stosunek do państwa i odnośny pracownik wychodzi z pod władztwa sądów dyscyplinarnych dla sędziów (i prokuratorów). Sądy te pomimo zwolnienia ich natenczas tylko mogłyby ich sądzić, gdyby obowiązująca ustawa dyscyplinarna wyraźnie to nakazywała. Takiego przepisu ustawa rzeczona nie zawiera i nie przewiduje nawet podobnego wypadku. Wobec tego należy stosować zasadę ogólną, że postępowaniu dyscyplinarnemu nie podlega ten, kto nie pozostaje już w służbie państwowej (⁶/₄ 23, ⁶/₂₂).
  5. Obowiązek prawdomówności ciąży na każdym bez wyjątku pracowniku państwowym, przedewszystkiem zaś na sędzi, jako tym, który, spełniając funkcje wymiaru sprawiedliwości, dążyć winien do wykrycia prawdy. — Rola obwinionego w postępowaniu dyscyplinarnem nie zwalnia sędziego od obowiązku prawdomówności (¹⁴/₆ 22, ²/₂₁).
  6. Sędzia narusza obowiązki, połączone z sprawowaniem sęstwa w razie wykonywania funkcji sędziowskich w sprawach, w których z mocy ustawy jest wykluczony¹⁾ Narusza je również w razie wydania personelowi kancelaryjnemu poleceń, których wykonanie przekraczałoby zakres działania tego personelu (¹⁶/₄ 22, ⁶/₂₁).
  7. Sędzia, który po wniesieniu rezygnacji z zajmowanej posady, nie wyczekując zwolnienia, rozporządza swą osobą w sposób, który uniemożliwia mu następnie zadośćucz-

¹⁾ § 6 ustawy w przedmiocie sądownictwa niespornego z d. 17. 5. 1898 r. Dz. U. Rz. n. str. 89 (art. 1 pruskiej ust. w tym samym przedmiocie z d. 21. 9. 1899 r. Zb. U. str. 249; § 41 U. P. C, § 22 U. P. K.)

- nienie wezwaniu do powrotu do służby, wykracza przez takie samowolne postępowanie przeciwko obowiązkowi, które nań wkładało jego stanowisko (¹³/₅ 22, ⁷/₂₁).
8. Skoro, na mocy obowiązujących przepisów¹⁾, notariusz będący sędzią komisaryjnym na podstawie aktu prawnego (w wypadku konkretnym: kontraktu kupna-sprzedaży), za zgodną wolą stron przed nim zeznanego, może skutecznie wpisać do księgi gruntowej i skoro naczelnik sądu tylko w wypadku przedstawienia mu przez owego sędziego komisaryjnego, w tym kierunku wątpliwości, byłby obowiązany wniosek o wpis sam załatwić i wpisu dokonać lub poruczyć te czynności innemu sędziemu, to brak po stronie naczelnika sądu inicjatywy w tym względzie nie może przeciw temuż uzasadnić zarzutu naruszenia obowiązków, związanych z jego stanowiskiem (ibid.)
  9. Występku z § 1 1. 1 ust. dysc. nie stanowi użycie w oświadczeniu sędziego na wystosowane doń przez przełożonego, w formie nieodpowiedniej, wezwanie, niestosownych wyrażen, będących następstwem niezawinionego podrażnienia, w którym dobór wyrazów i układ myśli nie zwykły polegać na dokładnem zastanowieniu. (¹²/₆ 22, ⁸/₂₁)
  10. §1.1. 2 ust. dysc. wkłada na sędziego, pod surowością przewidzianych, w ustawie tej, kar dyscyplinarnych, obowiązków takiego zachowywania się zarówno w urzędzie, jak i poza urzędem, iżby był godnym szacunku, poważania i zaufania, jakich zawód sędziowski wymaga (¹⁴/₆ 22, ²/₂₁).
  11. Przestrzeganie moralności w urzędzie i poza urzędem jest jednym z pierwszych obowiązków każdego bez wyjątku sędziego, zwłaszcza zaś na stanowisku kierowniczem (ibid) w okresie budowania państwowości polskiej i urabiania się stosunku społeczeństwa do przedstawiciela władzy państwowej Rzp. P. (ibid i²/₁₂ 22, ⁵/₂₂).
  12. Podjęcie przez sędziego przed podróżą urzędową u urzędnika kasowego sumy pieniężnej, którą uważał za zaliczkę na przypadającą mu, z tytułu tej podróży, należność, samo przez się, nie nadwiera w stosunku do tego urzędnika, jego autorytetu (ibid).

¹⁾ Art. 4. Rozp. Min. b. dz. pr. z d. 31. 1. 1920 r. Dz. Urz. nr. 6 str. 111 : ob. też ust. III. p. 4. Okóln. Dep. Sprawiedl. nr. 140 z d. 7 8 1920 i list okólny tegoż Dep. z d. 13. 11. 1920 r. nr. 203, str. 54, 264, 343. Zbioru Rozp. i okóln. Min. b. dz. pr. w zestawieniu T. Staraka i Zagórowskiego. Poznań 1921 r.

13. Pod § 2 l. 2 nie podpada zarachowanie anticipando należytości, przypadających sędziemu z mocy Rozp. Rady Ministrów z d. 5/8 1920 r. Dz. nr. 74, poz. 507.
14. Do skazania z § 7 ust. disc. wymaga się działania w ziej wierze, jakie uchodzić musi wręcz za wykluczone, jeżeli po stronie sędziego istnieją specjalne przyczyny, usprawiedliwiające przekroczenie urlopu. Taką przyczyną może być spóźniona lub niedokładna informacja o podjętym na nowo, po strejku kolejowym, ruchu pociągów. Omieszkanie, przez sędziego, telegraficznego zawiadomienia przełożonego o niemożności przybycia wczas, z urlopu, nie stanowi też występkę z § 1 l. 1 ust. disc. jeżeli sędzia zasadnie mógł liczyć się z faktem, że przeszkoda, opóźniająca jego powrót w siedzibie jego urzędowej powszechnie jest znana (¹²/₆22, ⁸/₂₁).
15. § ⁸/₁ ust disc nie wchodzi w rachubę w wypadku, gdy sędzia opuściwszy swe stanowisko wstąpił do wojska, w którym służył, w celu powrotu na dawne stanowisko, nie mógł opuścić. W takim wypadku przestępstwem służbowym jest tylko sam fakt wstąpienia do wojska, bez zezwolenia przełożonej władzy, nie zaś fakt przebywania w wojsku aż do zwolnienia w normalnej drodze służbowej, które nastąpiło dopiero po upływie ośmiu tygodni (²/₁₂ 22, ³/₂₂).
16. Przesłębstwo dyscyplinarne z § ⁸/₂ ust. disc. nie może być przypisane sędziemu, który po wniesieniu rezygnacji i uzyskaniu od bezpośredniego przełożonego, z powodu choroby, urlopu, wystosowanemu doń, przez Dep. Min. Spr., wezwaniu do powrotu, nie czyni zadość, w błędnem mniemaniu, że spowodowana chorobą niezdolność do pracy zwalnia go od obowiązku powrotu (⁵/₅, 23, ⁵/₂₁).
17. Pomimo ziszczenia się przedmiotowych warunków § ⁸/₂ ust. disc. przepis ten nie może być stosowany, jeżeli sędzia podmiotowo mógł mniemać, że do służby wracać nie potrzebuje, skoro z posady swej zrezygnował jeszcze przed upływem urlopu a o nieprzyjęciu tej rezygnacji dopiero po upływie dłuższego czasu otrzymał wiadomość (¹³/₃ 22, ⁷/₂₁).
18. Skierowane do Dyrektora S. O. wezwanie Prezesa Sądu Apelacyjnego, aby przed Prezesem Sądu Okręgowego usprawiedliwił przekroczenie urlopu, nie uprawnia wezwanego do żądania, aby przeciw niemu wdrożono postępowanie dyscyplinarne, gdyż według §§ 23 i 24 pr. ust. z d. 9 kwietnia 1879 r. (Zb. U. str. 345 n), sędzia może żądać wdrożenia przeciw sobie postępowania

nia dyscyplinarnego tylko w wypadkach, gdy przełożony udzielił mu upomnienia w rozumieniu § 13 ust. disc, za jakie owo wezwanie nie może być uważane.— § ten nie wyklucza zażądania oświadczenia protokularnego (¹²/6 22, ⁸/21).

19. Śmierć dyscyplinarnie oskarżonego skutkuje umorzenie postępowania dyscyplinarnego (²⁰/7 22, ³/21).
20. Uchwała, mocą której Sąd dyscyplinarny orzekł swoją niewłaściwość, mieści w sobie, sama przez się, unieważnienie wszelkich decyzji przez sąd ten, poprzednio wydanych (⁸/6 22, ²/22).

Dr. Ryszard Leżański,
Sędzia Sądu Najwyższego.

D. Orzecnictwo cywilne Sądu Najwyższego (Kongresówka i Województwa Wschodnie)

Kodeks Napoleona.

Art. 1075. Dział, przewidziany artykułami 1075 i n. k. c., może być uczyniony przez dwa i więcej aktów między żyjącymi. (O. z 12. 2. 23., I C. 496/22)..

Art. 1184. Sąd może rozwiązać umowę i w razie niewypełnienia przez dłużnika niektórych tylko obowiązków, jeżeli uzna, iż obowiązki, którym dłużnik uchybił, stanowią istotne postanowienia umowy. (O. z 12. 2. 23. I C. 1021/22).

Art. 1371. Umowa, na mocy której pozwany zobowiązał się, wbrew istniejącym wówczas zakazom, do zmielenia żyta powoda, nie mogła mieć skutków prawnych, to też powód nie byłby władny ani żądać jej wykonania, ani dochodzić odszkodowania w razie rekwizycji, pozwany zaś nie mógłby domagać się wynagrodzenia za robotę, której się podjął. Skoro Jednak zostało ustalone, że władze żyta nie zarekwirowały, że natomiast pozwany przywłaszczył je sobie, obowiązek pozwanego do zwrotu wartości ziarna wypływa z niesłusznego wzbogacenia. (O. z 15. 2. 23. I C 510/22; podobne wyrokowanie — O. z 8. 3. 23, I C. 581/22).

Art. 1728 i 1729. Ody lokal był wynajęty na sklep, nie można uważać za zmianę przeznaczenia rzeczy najętej okoliczności, iż biorący w najem prowadzi w tym sklepie handel temi towarami, którymi handlował przy objęciu sklepu, jeżeli w umowie najmu wyraźnie nie był zastrzeżony rodzaj handlu, albo jeżeli, z powodu zmiany rodzaju handlu, nie wylika szkoda dla wypuszczającego w najem, jak to ma miejsce, gdy wypuszczający w najem zobowiązał się przed innymi lokatorami nie wypuszczać danego lokalu na handel pewnemi towarami, lub też gdy rodzaj handlu pociąga za sobą zanieczyszczenie, niebezpieczeństwo pożaru, lub zniszczenie lokali. (O. z 1. 3. 23, I C. 2109/22; podobnie — O. z 8. 3. 23, I C. 245/22).

Art. 2052. Ustęp 1-szy art. 2052 k. c. powtarza tylko przyjętą dla wszelkich umów zasadę artykułu 1134 k. c, a nadto wyłącza stosownie do układów pojednawczych przepisu art. 1184 k. c, bynajmniej zaś nie nadaje umowie układu nocy równej wyrokowi sądowemu, jaką art. 1364 u. p. c. za-

pewnia układom pojedynczym, zawartym w toku procesu, pod powagą sądu. (O. z 26. 2. 23, I C 2003/22).

Prawo o małżeństwie z r. 1836.

Art. 241. Nie jest przeciwne prawu zastrzeżenie odszkodowania, w oznaczonej kwocie, na przypadek cofnięcia się, bez słusznych powodów, od zawarcia małżeństwa. (O. z 24. 3. 23, I C. 655/22).

Zwód ustaw cywilnych rosyjskich

(tom X cz. 1 Zводу praw C. R.)

Art. 919. Brak urzędowego poświadczenia podpisu uczynionego w zastępstwie osoby, nie umiejącej pisać, nie powoduje nieważności aktu z samego prawa; wpływające z takiego aktu roszczenie może być uwzględnione, jeżeli osoba niepiśmienna nie przeczy zobowiązania, albo jeżeli stwierdzają je inne dowody. (O. z 15. 3. 23, I C. 1369/22).

Art. 1000. Obdarowanie zstępnych (art. 994 t. X cz. 1) wymaga aktu notarialnego i w stosunkach włościańskich; odmienne zwyczaje nie miałyby znaczenia. (O. z 24. 2. 23, I C. 681/22).

Ustawa o ochronie lokatorów.

Art. 10. 1) Sąd władny jest stwierdzić w wyroku brak wypowiedzenia najmu, chociaż pozwany na to się nie powoływał. (O. z 10. 2. 23, I C. 1013/22; podobne wyrokowanie • — O. z 10. 2. 23, I C. 1017/22).

2) P. f) ust. 3 art. 10 ustawy z d. 18. 12. 1920 ma zastosowanie i do stosunków, wpływających z podnajmu. (O. z 8. 3. 23, I C. 1219/22).

3) W warunkach współżycia lokatora z sublokatorom, zmuszających strony do ciągłego kontaktu, ze względu zwłaszcza na wspólną używalność tej lub innej ubikacji (w danym przypadku — przedpokoju), spełnienie przez sublokatora, w czasie tego współżycia, kradzieży, stwierdzonej wyrokiem sądu karnego, dostatecznie uzasadnia uznanie przez sąd pomienionego czynu sublokatora za ważną przyczynę wypowiedzenia mu najmu, nawet gdy wykonanie kary przez sąd karny zawieszono zostało. (O. z 26. 2. 23, I C. 1050/22).

4) Zrzeczenie się przez biorącego w najem praw z art. 10 ustawy o ochronie lokatorów w układzie pojedynczym, zawartym poza sądem i bez zachowania formalności, przepisanych w art. 1359 i n. u. p. c. jest nieważne, w myśl ust. 5 art. 10 tejże ustawy. (O. z 26. 2. 23, I C. 2003/22).

Ustawa o ochronie dzierżawców rolnych.

1) Drobnym dzierżawcą rolnym w rozumieniu ustaw z d.

3 lipca 1919 r. poz. 345 i 2 lipca 1920 poz. 346 jest tylko taki dzierżawca, który utrzymanie swe czerpie z tej dzierżawy: nie może przeto powoływać się na dobrodziejstwo rzeczonych ustaw osoba, dla której dzierżawiona działka nie jest warstwą pracy, lecz tylko dochodem ubocznym. (O. z 10. 2. 23, I C. 1019/22).

2) Ogrodnik zawodowy, dzierżawiący grunt, położony w obrębie miasta, dla celów ogrodnictwa, nie korzysta z ochrony drobnych dzierżawców rolnych. (O. z 12. 3. 23, I C 611/22).

Dekret z d. 7 lutego 1919 r. o rejestrze handlowym.

1) W razie zaskarżenia przez osobę zainteresowaną decyzji sędziego rejestrowego, trybem ustępu ostatniego art. 6 dekretu z d. 7. 2. 19. o rejestrze handlowym (D. p. Nr. 14 poz. 164), sąd apelacyjny, w charakterze 2-giej instancji, powinien na zasadach ogólnych rozważyć zasadność zakwestionowanych zgłoszeń do rejestru, względnie zasadność powziętych z urzędu przez sędziego rejestrowego decyzji; gdy zatem w skardze incydentalnej zarzucone zostało, że sędzia rejestrowy wpisał do rejestru wzmiankę o zlikwidowaniu przedsiębiorstwa spółkowego, chociaż nikt takiego wpisu nie żądał, i wykreślił spółkę z rejestru, chociaż ani jej rozwiązanie, ani likwidacja nie były w sposób prawem przewidziany stwierdzone, sąd apelacyjny nie może oddalić skargi na tej zasadzie, że spór mógłby być rozstrzygnięty jedynie w drodze procesu. (O. z 19. 2. 23, I C. 1227/22).

2) Z zestawienia art. 30 dekretu o rejestrze handlowym z artykułem 6 tegoż dekretu, wynika, iż w razie zgłoszenia do rejestru firmy o brzmieniu podobnem do brzmienia firmy, wcześniej zarejestrowanej, sędzia rejestrowy bada z urzędu, czy firma, później zgłoszona, dostatecznie różni się od firmy, już wpisanej do rejestru; w razie wniesienia skargi na decyzję sędziego rejestrowego w tym przedmiocie (art. 6 in fine), sąd apelacyjny, w charakterze 2-giej instancji, powinien na zasadach ogólnych rozważyć zasadność zaskarżonej decyzji sędziego rejestrowego. (O. z 19/26. 2. 23, I C. 1223/22).

Ustawy o utraconych tytułach na okaziciela.

Żądanie w przedmiocie amortyzacja obligacji państwowych wnosi się przed sąd 1-szej instancji nie tej miejscowości, gdzie obligację zgubiono, lecz przed sąd miejscowości, w której są prowadzone odnośne księgi kredytowe, a więc przed sąd okręgowy w Warszawie, gdyż w Warszawie ma siedzibę departament kredytowy ministerstwa skarbu. Chociażby utrata obligacji nastąpiła na obszarze dzielnicy poaustriackiej, stosować należy ustawę z d. 26 lipca 1919 (D. u. Nr. 67 poz.

406) i ustawę z d. 18 października 1921 (D. u. Nr. 87 poz. 637). (O. z 22. 3. 23, I C. 632/22).

Ustawa postępowania cywilnego.

Art. 1. Spór pomiędzy dwoma urzędnikami państwowymi o prawo zajęcia mieszkania, zarekwirowanego przez urząd mieszkaniowy, nie należy do drogi sądowej. (O. z 5. 2. 23, I C. 458/22).

Art. 55² i 274¹. Ekscepcja niewłaściwości sądu, z powodu nienależytego oszacowania przedmiotu sporu, nie może być wniesiona w 2-giej instancji, ani też nie może być skarżona decyzja sądu 1-szej instancji w tej materji. (O. z 24. 2. 23. I C. 681/22).

Art. 226 i 258². Nie jest warunkiem dopuszczalności powództwa wzajemnego potrącenie lub związek z powództwem głównym; ale wtedy sąd powinien rozpoznać powództwo wzajemne osobno, zobowiązując powoda wzajemnego do złożenia odpisów tych pism, które mają być wyodrębnione, jako postępowanie oddzielne. (O. z 8. 3. 23, I C. 588/22).

Art. 1359. Zobowiązanie się do umorzenia toczącej się sprawy za wynagrodzeniem, czyli zawarcie układu pojednawczego wymaga zachowania formalności przepisanych w art. 1359 i n. upc., nie może się być dowodzone zeznaniami świadków. (O. z 12. 3. 23, I. C. 1309/22)

Art. 1623. Żądanie o uprawnienie dziecka na tej podstawie, że w ciągłym posiadaniu stanu dziecka prawego pozostawało (orz. 291 k. c. p. in fine), należy wytoczyć w drodze spornej z wezwaniem, w charakterze strony pozwanej, spadkobierców zmarłego ojca (w danym przypadku z takim żądaniem wystąpiła matka). (O. z 24. 3. 23, I C. 644/22).

Przepisy przechodnie do Ustawy postępowania cywilnego.

Art. 2. 1) W sprawie posesoryjnej sąd władny jest rozpoznawać tytuły, stwierdzające charakter spornego posiadania. (O. z 15. 2. 23, I C. 509/22).

2) Po upływie roku od daty zakłócenia posiadania, skarga posesoryjna nie może być wytoczona nawet przed Sądem okręgowym, dlatego też nie znajduje oparcia w przepisach ustawy umorzenie sprawy, jako nie ulegającej właściwości sądu pokoju, z powodu uchybienia rocznego czasokresu. (O. z 3 2 23, I C. 987/22).

Traktat Wersalski.

Nowopowstałe państwo nie jest skrzepowane zobowiązaniami, dawnego państwa, na którego gruzach powstało, lub od którego odebrało część terytorjum. Państwo polskie powstało

11 listopada 1918 r. po wypędzeniu Niemców, a traktat wersalski, w. którym Polska brała udział, już jako państwo niezależne, usankcjonował jedynie fakt istnienia dawniej już powstałego państwa polskiego. Z chwilą usunięcia Niemców z części zajmowanego przez nich obszaru, państwo polskie objęło na własność wszelkie znajdujące się na tym obszarze mienie państwa niemieckiego. Nie ma tu znaczenia kwestja, czy Polska, przed zawarciem traktatu wersalskiego, była w stanie wojny z Niemcami (O. z 17 2/3 3. 23, 144/22).

Bolesław Pohorecki,
Prokurator przy Sądzie Najwyższym.

E. Orzecznictwo cywilne Sądu Najwyższego (Małopolska)

Dewaluacja.

(§ 166 u. c.) Alimenty dla nieślubnego dziecka mogą ze względu na fluktuację waluty być przyznawane w procentowej kwocie poborów ojca (O. z 28 listopada 1922 R. 893/22).

(§ 166 u. c.) Żądanie podwyższenia rat alimentacyjnych z powodu niżki wartości pieniądza jest dopuszczalne (O. z 28 marca 1922 R. 229/22 Przegląd 1923 str. 7 i z 7 listopada 1922 R. 2269/22), może ono być dodatkowe tak w postępowaniu niespornem (O. z 7 lutego 1922 R. 826/21) jak spornem (O. z 28 lutego 1922 R. 115/22, OSP. II 487 1 z 10 lipca 1923 R. 351/23 OSP. II 546). Wyznaczenia periodycznych rat alimentacyjnych można żądać i wówczas, gdy ojciec złożył za zgodą sądu opiekuńczego kapitał na utrzymanie dziecka, który wskutek dewaluacji stał się niewystarczającym (O. z 16 października 1923 R. 366/23). Podwyższenia alimentacji można żądać i za czas przed wniesieniem skargi, nie można go jednak wnieść dopiero w postępowaniu odwoławczym (O. z 21 listopada 1922 R. 883/22 OSP. III 544). W drodze tymczasowego zarządzenia nie można ojcu nieślubnemu nakazać płacenia alimentów na dziecko w tej kwocie, której dziecko żąda od ojca drogą sporu (O. z 21 listopada 1922 R. 907/22).

(§ 459 u. c.) Jeżeli wierzyciel zawinił, że wzięte przezeń w zastaw dolary zostały mu skradzione, dłużnik może żądać wynagrodzenia za przedmiot zastawu w dolarach (O. z 2 maja 1923 R. 551/23. Przegląd 1923 str. 277).

(§ 786 u. c.) Wysokość części obowiązkowej oblicza się według wartości spuścizny z czasu przydzielenia zachowku a nie według jej wartości z czasu śmierci spadkodawcy (O. z 21 kwietnia 1921 R. 1088/20 i z 8 listopada R. 566/21, OSP. 1.61 II. 141).

(§ 796 u. c.) Uzupełnienie utrzymania wdowiego ocenionem być ma według zmienionych stosunków, wśród których utrzymanie stało się niewystarczające, nie zaś według chwili śmierci spadkodawcy; — nie jest ono ograniczone wysokością renty, jakaby pozostałej małżonce dawała jej ustawowa część spadkowa. Pokrycie uzupełnienia może być czerpane tylko z dochodów majątku spadkowego bez uszczuplenia samej masy spadkowej (O. z 23 stycznia 1923 Rw. 1007/22 OSP. II. 492).

(§ 830 u. c.) Spadek wartości pieniądza uzasadnia zarzut niestosowności czasu odnośnie do żądania zniesienia współwłasności w drodze przetargu publicznego (O. z 14 maja 1920 Rw. 334/20 OSP. I. 228). Jeżeli po wyroku, orzekającym zniesienie współwłasności nieruchomości przez sprzedaż publiczną, wskutek zmiany stosunków wywołanej wojną sprzedaż przedstawia się, jako nie będąca na czasie, można oprzeć na tem skargę z § 35 ord. egz. (O. z 6 grudnia. 1921 R. 878/21).

(§ 877 u. e.) Po uzyskaniu uchylecia umowy sprzedawca winien zwrócić otrzymane na poczet ceny kupna świadczenia pieniężne w wysokości odpowiadającej ich ówczesnej sile nabywczej, a nie tylko otrzymaną kwotę pieniężną (O. z 14 lutego 1922 Rw. 1304/21 OSP. II 52 i; z 4 kwietnia 1923 Rw. 328/23 Przegląd 1923, str. 242).

(§ 878 u. c.) Obniżenie się wartości pieniądza nie uzasadnia samo przez się niemożności świadczenia (O. z 14 sierpnia 1922 Rw. 61/22 i 420/22).

(§ 879 u. c.) Ze względu na spadek waluty sprzeciwia się dobrym obyczajom zażądać w r. 1920 wykonania umowy sprzedaży nieruchomości, zadatkowanej w r. 1906, na warunkach wówczas ustalonych (O. z 29 listopada 1921 Rw. 719/21).

(§ 906 u. c.) W razie rozwiązania umowy strona, która uiściła z góry część ceny kupna w dolarach, może żądać zwrotu ich w dolarach lecz strona przeciwna może uwolnić się od świadczenia dolarów przez złożenie ich równowartości w markach polskich według kursu z dnia zapłaty O. z 24 kwietnia 1923 Rw. 548/22, Przegląd 1923 str. 278).

(§ 921 u. c.) W razie odstąpienia od umowy odpłatę otrzymaną w walucie zagranicznej zwrócić należy w tejże (O. z 2 listopada 1921 Rw. 1264/21 OSP. I. 229).

(§ 923 u. c.) Wynagrodzenie szkody z tytułu ewikcji nie wyczerpuje się przez zwrot otrzymanych pieniędzy wraz: z odsetkami, lecz objąć ma ilość pieniędzy odpowiadającą sile nabywczej otrzymanej kwoty (O. z 5 maja 1923 Rw. 2884/22, Przegląd 1923, str. 298).

(§ 935 u. c.) Zarzut pokrzywdzenia ponad połowę war-

tości może być oceniony, tylko według stosunku wartości rzeczy sprzedanej do wartości pieniędzy w czasie zawarcia umowy. Późniejszy spadek wartości pieniędzy nie ma wpływu na tę ocenę (O. z 12 grudnia 1922 Rw. 1596/22).

(§§ 983 — 1101 u. e.) Zmiana wartości pożyczonych rzeczy zamiennych (węgli) nie wpływa na obowiązek zwrotu (O. z 11 kwietnia 1922 Rw. 790/22, OSP. II 146).

Jeżeli w umowie pożyczki zawartej przed wojną wyraźnie umówiono, że spłatę należy uiścić w monecie brzęczącej, dłużnik nie może żądać, by wierzyciel przyjął spłatę według relacji ustawowej (O. z 9 maja 1922 Rw. 1105/22).

Dług zaciągnięty w koronach austriacko-węgierskich nie zostaje umorzony przez złożenie marek polskich w kwocie odpowiadającej relacji 100 kor. austr. węg. = 70 mkp. (O. z 5 czerwca 1923 Rw. 310/23¹⁾, OSP. II 443 1 Przegląd 1923, sf. .253).

Dłużnicy zamieszkali w Polsce nie są obowiązani wierzycielom zamieszkałym w Czecho-Słowacji opłacać przy długach zaciągniętych w koronach austriacko-węgierskich jednej korony czesko-słowackiej za jedną koronę austr.-węg. (O. z 19 września 1922 Rw. 137/22. tak samo orzeczenie R. 268/20, R. 594/20, Rw. 53/20, 941/21, 1134/21, OSP. II. 35, Rw. 122/22, 2036/22 Przegląd 1923 str. 48 i Rw. 2160/22).

Na Śląsku Cieszyńskim zaprowadzony został dla zobowiązań z tytułu pożyczek zaciągniętych przed dniem 10 października 1919 r. w koronach czesko-słowackich przymusowy kurs przeliczenia 100 kor. czesko-słowackich = 135 koron austro-węg. (O. z 30 stycznia 1923 Rw. 1523/23).

Dług zaciągnięty w r. 1919 w Lipsku w markach niemieckich może być w tejże walucie dochodzony (O. z 14 marca 1922 Rw. 1899/21).

Dług zaciągnięty w dolarach amerykańskich może być w tejże walucie dochodzony (O. z 3 stycznia 1922 Rw. 2143/21, OSP. II. 545 i z 11 kwietnia 1922 Rw. 699/22). Do zwrotu takiej pożyczki, którą dłużnik winien był spłacić w r. 1915 w koronach austriacko-węgierskich według ówczesnego kursu dolarów, nie wystarcza obecnie zaofiarowanie zapłaty w markach polskich podług relacji ustawowej (O. z 16 maja 1923 Rw. 701/23 Przegląd 1923, str. 285).

(§§1045 — 1066 u. c) Mimo spadku wartości waluty sprzedawca otrzymawszy od kupującego całą cenę kupna, obowiązany jest do dostarczenia sprzedanej maszyny, jeżeli nie do-

¹⁾ Orzeczeniem tem uchylone zostało orzeczenie plenarne z 10 lutego 1923 Rw. 353/22 ogłoszone w Ruchu praw. i ek. 1923, str. 699, poz. 27..

starczył jej kupującemu w umówionym czasie tylko dlatego, gdyż sprzedał ją innej osobie po wyższej cenie (O. z 30 maja 1922 R.w. 1289/22).

Jeżeli kupujący z góry zapłacił umówioną cenę kupna, sprzedawca nie może odmówić dostawy towaru z powodu wyższości cen (O. z 2 października 1923 R.w. 851/22): jeżeli zaś kupujący zapłacił tylko część ceny kupna z góry, sprzedawca nie może odmówić częściowej dostawy w ilości odpowiadającej zapłaconej kwocie (O. z 6 marca 1923 R. 51/23 Przegląd 1923 str. 236).

Jeżeli wartość pieniądza obniżyła się w czasie od zawarcia umowy kupna-sprzedaży do zafiarowania zapłaty ceny kupna przez kupującego więcej niż o połowę, umowę należy uznać z prawa samego za niezawartą (O. z 10 października 1922 r. R.w. 2249/22 OSP. II. 51).

Kupujący, który żąda od sprzedającego dokumentu hipotecznego co do umowy zawartej przed wojną, musi zapłacić obecną wartość gruntu po potrąceniu wkładów i odpowiedniej części zadatku i rat spłaconych (O. z 16 lutego 1923 R.w. 1837/22).

Do zapłaty reszty ceny kupna oznaczonej w r. 1914 w koronach austr.-węg. nie wystarcza obecnie złożenie jej w markach polskich w stosunku 100 koron austr. węg. = 70 mkp. (O. z 26 czerwca 1923 R.w. 1677/22, OSP. II. 543).

Jeżeli kupujący za nabyty jednak nie zapłacony w czasie wojny grunt nie ofiarowuje teraz kwoty odpowiadającej obecnej wartości gruntu, należy go z żądaniem skargi o uznanie go za właściciela nabytego gruntu oddalić (O. z 13 lutego 1923 R.w. 247/22, OSP. II. 542).

Wobec dewaluacji pieniądza kupujący, który nie zapłacił ceny kupna, nie może żądać wydania mu rzeczy, jeżeli nie ofiarował równocześnie zapłaty kwoty wyrównującej dewaluację (O. z 10 kwietnia 1923 R.w. 2984/22 Przegląd 1923 str. 296).

Umowę z 1914 należy uważać za niezawartą i nie można żądać jej dopłacenia, jeżeli wartość pieniędzy spadła więcej, niż o połowę, a żądający dopełnienia umowy nie ofiarował takiej kwoty dzisiejszych pieniędzy, któraby wewnętrzną swą wartością odpowiadała kwocie umówionej w r. 1914 (O. z 16 listopada 1922 R.w. 270/22 Przegląd 1923 str. 28).

Jeżeli, cena towaru w czasie od zawarcia umowy do czasu, gdy towar miał być dostarczony i cena zapłaconą, podniosła się niestosunkowo, umowę należy uznać z prawa samego za niezawartą (O. z 9 maja 1922 R.w. 2194/21, OSP. II 50 i 488).

Kupujący nie może domagać się przyjęcia ceny z czasu

zawarcia umowy, jeżeli zobowiązał się płacić cenę z dnia dostawy (O. z 20 lutego 1923 Rw. 1959/22).

Cena kupna umówiona w walucie zagranicznej może być zapłaconą w miarkach polskich. Jako kurs przerachowania należy wziąć kurs z dnia zapłaty (O. z 11 lipca 1922 Rw. 16/22 i z 7 sierpnia 1923 Rw. 487/25).

Kupiec galicyjski, który pozostał dłużnym kupcowi berlińskiemu za towary pobrane przed wojną cenę kupna wyrażoną w markach niemieckich, nie może żądać, aby w wyroku skazującym go na zapłacenie dłużnej kwoty przerachowano ją na marki polskie (O. z 18 października 1921 Rw. 917/21).

(§ 1068 u. c.) Do wykonania prawa odkupu nie wystarcza ofiarowanie zwrotu otrzymanej ceny kupna wedle jej kwoty (O. z 24 kwietnia 1923 Rw. 2488/22 Przegląd 1923 str. 279 i wiele innych).

(§ 1165 do 1171 u. c.) Jeżeli koszta wykonania dzieła podniosły się znacznie w czasie między jego zamówieniem a terminem wykonania, pracownik może zażądać odpowiedniego podwyższenia nieuiszczonej zgóry umówionej ceny (O. z 6 maja 1922 Rw. 2052/21 i z 7 listopada 1922 Rw. 2298 i 2299/22).

Zwyżka ceny robót a zniżka wartości pieniądza zaszła po wniesieniu skargi nie uprawnia pracownika do żądania wyższej kwoty (O. z 14 listopada 1922 Rw. 715/22).

Odszkodowanie za płaszcz zaginiony dany do farbowania polega na zwrocie jego pierwotnej wartości szacunkowej z uwzględnieniem dewaluacji (O. z 2 maja 1923 Rw. 1638/22. Przegląd 1923 str. 287).

(§ 1323 u. c.) Odszkodowanie za rozmyślne zastrzelenie konia należy obliczyć według wartości z czasu wydania wyroku pierwszej instancji (O. z 29 listopada 1921 Rw. 1366/21).

Roszczenie o odszkodowanie może być dochodzone tylko w walucie polskiej (O. z 10 października 1923 Rw. 962/23).

Roszczenia o odszkodowanie obliczonego w skardze w markach polskich nie można zmieniać w postępowaniu w wyższych instancjach na złote polskie (O. z 16 października 1923 Rw. 821/23).

(§ 1325 u. c.) Roszczenie podwyższenia renty przyznanej wyrokiem z powodu wypadku kolejowego może być oparte na spadku waluty (O. z 14 kwietnia 1923 Rw. 2639/22).

Wysokość nawiazki ocenia się według stanu waluty z czasu wydania wyroku pierwszej instancji (O. z 14 lutego 1922 Rw. 13/22, 13 lutego 1923 Rw. 1590/22, Przegląd 1923 str. 241 i z 15 maja 1923 Rw. 2590/22, Przegląd 1923 str. 283).

(§ 1333 u. c.) Odsetki ustawowe nie są wyrównaniem szkody wynikłej ze zwłoki w uiszczeniu długu pieniężnego.

jeżeli dewaluacja pieniądza w czasie między płatnością pre-
tensji a złożeniem sumy dłużnej do depozytu znacznie po-
stąpiła (O. z 9 maja 1923 R. 421/22, Przegląd 1923 str. 284).

(§ 1335 u. c.) Umowa, którą dłużnik zobowiązuje się na
wypadek zwłoki w uiszczeniu sumy dłużnej zapłacić wierzy-
cielowi karę konwencjonalną w wysokości przewyższającej
ustawowe procenty zwłoki, jest w zasadzie ważną i obowią-
zującą (O. z 3 lipca 1923 R. 2534/22).

(Art. 319 kod. handl.) Chociaż oferta uczynioną była z za-
strzeżeniem „freibleibend”, oferujący nie może od nie odstą-
pić z powodu zmiany wartości towaru, jeżeli po złożeniu oferty
ceną definitywnie oznaczył i ją od kupującego przyjął (O. z
22 sierpnia 1922 R. 1908/22).

(Art. 336 kod. handl.) Przepisy o mocy obowiązującej wa-
luty miejsca dopełnienia umowy są natury pomocniczej (O. z
21 lutego 1923 R. 3407/22).

(Art. 355 kod. handl.) Kupiec, który poniósł stratę wskutek
niedostarczenia mu towaru przez sprzedawcę, nie może żą-
dać odszkodowania według cen oczywiście nadmiernych (O. z
5 grudnia 1921 R. 1150/21 i z 6 marca 1923 R. 1734/22).

(Art. 376 kod. handl.) Jeżeli dla waluty obcej istnieje usta-
wowy kurs przymusowy, komisjoner nie może policzać kursu
wyższego (O. z 29 listopada 1921 R. 759/21).

Sprawy kolejowe (por. orzeczenia do §§ 1323 i
1325 u. c.)

Taryfa osobowa rozp. z 20 paźdz. 1921 poz. 708,
część druga, D. 13.

Obowiązującym jest postanowienie, że posiadacz roc-
nego biletu kolejowego winien w razie podwyższenia taryfy
w ciągu roku dopłacić nadwyżkę) (O. z 12 sierpnia 1923
R. 661/32).

Przepisy przewozowe z 13 6 1921 poz. 414, art. 88.
Szkodę zrządaną zaginięciem przesyłki kolejowej podczas
transportu wynagradza się wedle zwyczajnej ceny handlowej
a w braku tej według wartości zwykłej towaru w miejscu i
czasie nadania przesyłki (O. z 20 marca 1923 R. 104/23,
Przegląd 1923 str. 243). — Odszkodowanie za towar przesy-
łany w kraju, nife może być żądane w koronach czeskich, choć-
by towar zakupiono w tej monecie (O. z 8 sierpnia 1922 R.
1624/22).

(§ 56 nor. jur.) Chociażby powód podał w skardze o za-

¹⁾ Obecnie zmienione, por. rozp. z 5 marca 1923 Dz. U. poz. 193, cz. II,
rozdz. I C. p. 14, a co do Górnego Śląska rozp. z 12 października 1923 Dz.
U. poz. 864, cz. II rozdz. I C. p. 9.

płatę dolarów wartość przedmiotu sporu na kwotę nie przekraczającą granicy postępowania powiatowego, spory tego rodzaju należą do właściwości sądów okręgowych, jeżeli równowartość żądanych dolarów według kursu urzędowego z czasu wniesienia skargi) przekracza granice postępowania powiatowego (O. z 17 kwietnia 1923 R. 73/23).

(§ 235 p. c.) Podwyższenie kwoty, której powód dochodzi skargą, jest w pierwszej instancji dopuszczalne, jeżeli nie utrudni przeprowadzenia procesu (O. z 1 sierpnia 1922 R. 519/22, z 8 sierpnia 1922 R. 504/22 i z 5 września 1922 R. 522/22) por. orzeczenia do § 1323 u. c.

(§ 410 p. c.) Oświadczenie gotowości przyjęcia w pieniądzech świadczenia zastępczego może być przez powoda cofnięte, dopóki nie zostało przez pozwanego wyraźnie przyjęte lub nie weszło w skład wyroku (O. z 14 lutego 1922 R. 89/22. DSP. II 323 i z 16 maja 1922 Rw. 2105/221 Wysokość kwoty tego świadczenia nie podlega badaniu przez instancje sądowe (O. z 9. maja 1919 R. 2/19).

(§ 448 p. c.) Spór o wykreślenie prawa zastawu dla kwoty oznaczonej w koronach austr. węg., której równowartość obliczona według kursu ustawowego na marki polskie nie przekracza granicy postępowania drobiazgowego, jest sporem drobiazgowym (O. z 10 października 1923 R. 477/23).

(§ 500 p. c.) Jeżeli przedmiotem sporu jest wykreślenie prawa zastawu dla wierzytelności skutkiem jej zapłaty, Wysokość tej wierzytelności oznacza zarazem wartość przedmiotu sporu i niema podstawy do oznaczenia jej przez sąd odwoławczy (O. z 11 kwietnia 1922 Rw. 807/22, 6 marca 1923 Rw. 2751/22, 14 marca 1923 R. 112/23, Przegląd 1923 str. 282, 19 czerwca 1923 R. 269/23).

(§ 503 L 2 p. c.) Brak rozpatrzenia zarzutu sprzedawcy, że kupujący przez dopłacenie reszty ceny kupna w obecnym czasie według kwoty umówionej przed wielu laty nie dopełnia swego obowiązku umownego do uiszczenia ceny kupna, stanowi niedokładność postępowania odwoławczego (O. z 21 października 1922 Rw. 884/22).

Zarzut niemożności świadczenia z powodu spadku waluty podniesiony w odwołaniu, winien być rozpatrzony (O. z 9 maja 1922 Rw. 2194/21 OSP. II 488).

(§ 237 ord. egz.) Jeżeli nabywca licytacyjny dopuścili się nieusprawiedliwionej rażącej zwłoki w dopełnieniu warunków licytacyjnych, a wykonanie praw płynących z przybicia targu spowodowałyby dla zobowiązanego szkodę nie pozostającą w żadnym stosunku do wysokości licytacyjnej ceny kupna,

nabywca traci prawa uzyskane z przybicia targu (O. z 24 lutego 1922 R. 818/21 OSP. II. 44).

(§ 367 ord. egz.) Złożenie po wojnie kwoty oznaczonej w wyroku wydanym przed wojną jako równowartość sprzedanej nieruchomości nie uzasadnia wniosku o egzekucyjny wips składającego za właściciela danej nieruchomości (O. z 17 kwietnia 1923 R. 108/23, por. także orz. z 21 marca 1920 Rw. 1283/22 w Przeglądzie 1923 str. 251).

(§ 368 ord. egz.) W razie bezskuteczności egzekucji roszczenia o wydanie rzeczy żądać można wynagrodzenia wartości według czasu, w którym wydanie miało być uskutecznione (O. z 17 stycznia 1922 Rw. 2146/21, Przegląd 1923, str. 216).

(§ 159 post. niesp.) Jeżeli Prokuratorja Gen. Rz. P. zgodziła się w r. 1919 na przyjęcie imieniem kościoła zamiast legatu w naturze (gruncie) pewnej kwoty pieniężnej a strona płaci tę kwotę dopiero w r. 1921, nie można bez zgody Prokuratorji uważać legatu za uiszczony (O. z 25 lipca 1922 R. 603/22).

(§ 13 ust. hip.) Prawo zastawu dla wierzytelności opiewającej na dolary amerykańskie, wynikającej z zobowiązania powstałego ważnie przed wejściem w moc ustawy z 17 grudnia 1921 r. poz. 741 o naprawie gospodarki państwowej może być przedmiotem wpisu do księgi gruntowej (O. z 24 lutego 1922 R. 118/22, Przegląd 1923 str. 223).

Dr. Włodzimierz Dbałowski,
Sędzia sądu najwyższego.

F. Orzecznictwo cywilne Sądu Najwyższego (Wielkopolska)

1. Żądanie postawione przez jednego małżonka nie na serjo o przywrócenie pożycia małżeńskiego przedstawia się jako nadużycie prawa, uprawniające drugiego małżonka do żądania rozvodu.

Wyrok z 24 marca 1922 r. C 21/20.

¹⁾ W roczniku 1923 str. 701 teza 10 wiersz 7 zamiast: byty ma być: byłyby.

W roczniku 1923 str. 703 teza 24 wiersz 1 zamiast 568/3 ma być: 568/2.

W roczniku 1923 str. 703 teza 26 wiersz 1 zamiast: umówionej ma być: umówienie.

W roczniku 1923 str. 704 teza 28 wiersz 3 zamiast: No ma być: Nd.

W roczniku 1923 str. 706 teza 42 wiersz 5 zamiast: moż- ma być: waż-.

2. Sprzedawca obowiązany jest do dopełnienia umowy o sprzedaż nieruchomości mimo wykonania przez osobę trzecią prawa pierwokupu, jeżeli prawo to wobec kupującego zataił.

Wyrok z 21 kwietnia 1922 r. C 4/22.

3. a) Pominięcie wniosków dowodowych nie wzmiankowanych w stanie rzeczy drugiej instancji nie stanowi przyczyny rewizyjnej.
b) Tak samo nie stanowi jej pominięcie wskazania przysięgi, w drugiej instancji nie powtórzonego.
c) Maszyny przyśrubowane do fundamentów względnie ścian nie są częścią składową budynku.

Wyrok z 20 października 1922 r. C. 63/22.

4. a) Przy sprzedaży nieruchomości przejęcie przez kupującego hipoteki na poczet ceny kupna stanowi świadczenie wzajemne, które w razie gdy hipoteka wskutek upływu czasu staje się płatną, skutkuje obowiązkiem zapłaty odnośnej sumy.
b) Artykuł 4 ustawy walutowej odnosi się tylko do zobowiązań zaciągniętych przed wejściem w życie tej ustawy.
c) W razie gdy przedmiotem zbycia jest majątek obywatela niemieckiego, dotyczący względny zakaz ustawy musi być uwzględniony.

Wyrok z 17 listopada 1922 r. C 70/22.

5. a) W razie istnienia przedłużonej wspólności majątkowej pozostały przy życiu ojciec przy sprzedaży nieruchomości działać może również w imieniu małoletnich dzieci, lecz oświadczenie jego wymaga zezwolenia sądu opiekuńczego.
b) To samo tyczy się zawartej w tym przedmiocie ugody sądowej.
c) Przez złożenie kaucji można uchylić prawo zatrzymania, dotyczące poza umową istniejącego prawa do zwrotu wpłaconej ceny kupna oraz prawa do odszkodowania.

Wyrok pełnego kompletu z 8 czerwca 1923 C. 101/22.

- 6 a) Przeciw zajęciu (koni), opartem na §§ 94 nast. upk., służy dzierżycielowi skarga sądowa (wydobywca),
b) Nie można jej jednak wytaczać w sądzie właściwym dla skarg z czynów niedozwolonych.

Wyroki z 21 grudnia 1922 r C 115/22 i C 116/22.

7. § 817 zd. 2 u. c. może być stosowany tylko w wypadkach świadomego wykroczenia celem naruszenia przepisów ustawy.
Wyrok z 8 czerwca 1923 r. C 16/23.
8. Droga prawa nie jest dopuszczalna dla dochodzenia roszczenia sprzecznego z prawidłowo przeprowadzoną rekwizycją wojskową.
Wyrok z 18 maja 1923 r. C. 63/23.
9. Wniosek z § 713/2 upc. przez sąd apelacyjny pominięty, nie może być dodatkowo postawiony w instancji rewizyjnej.
Orzeczenie z 14 czerwca 1923 r. C 174/23.
10. a) Data testamentu z § 2231 u. c. nie dość jasno w nim wyrażona może być wyjaśniona innemi środkami dowodowemu
b) § 139 upc. nie wkłada na przewodniczącego obowiązku wskazania każdego poszczególnego środka dowodowego.
Wyrok z 20 kwietnia 1923 r. C 18/23.
11. Skarga z § 767 upc. nie może być wytoczona po ukończeniu egzekucji.
Wyrok z 25 maja 1923 r. C 49/23.
12. Złożenie w urzędzie osadniczym celem zezwolenia na przewłaszczenie kontraktu kupna-sprzedaży, z którego zawarciem łączyłoby się zresztą prawo pierwokupu dla Skarbu Państwa, nie uzasadnia samo dla siebie powstania tego prawa, jeżeli kontrakt jest pozorny.
Wyrok pełnego kompletu z 3 marca 1923 C 80/22.
13. a) Szerszy wniosek odwoławczy, postawiony w zgłoszeniu odwołania, może być uwzględniony mimo ciaśniejszego sformułowania w uzasadnieniu odwołania,
b) Pominięcie wniosku dowodowego nie objętego ani stanem rzeczy wyroku odwoławczego ani protokółem rozprawy odwoławczej, nie uzasadnia rewizji.
Wyrok z 2 marca 1923 r. C 87/22.
14. Wydany przez główny urząd likwidacyjny zakaz zapłaty długu, zabezpieczonego cesją hipoteki, połączoną z wydaniem dotyczącego listu hipotecznego, zwalnia wierzyciela hipotecznego od obowiązku zwrotu tego listu dłużnikowi hipotecznemu, który hipotekę spłacił, wobec czasowej niemożliwości świadczenia.
Wyrok z 21 września 1923 r. C 122/23.

15. Wniosek o umorzenie postępowania postawiony w rewizji niedopuszczalnej nie może być uwzględniony.
Orzeczenie z 7 czerwca 1923 r. C 138/23.
16. Współwłaściciel rzeczy, który sprzedał ją przedstawiając się jako właściciel wyłączny a następnie odebrał rzecz od kupującego w przechowanie, nie może przeciw skarżącemu tegoż o wydanie rzeczy zastawiać się zarzutami wysnutymi z praw współwłaścicieli.
Wyrok z 11 maja 1923 r. C 50/23.
17. a) Bank obowiązany jest wystarać się o to, aby mógł wypełnić swe płatne zobowiązania; nie może więc powoływać się na trudność uzyskania gotówki w czasie płatności,
b) Popadłszy w zwłokę może być obowiązany do wynagrodzenia szkody polegającej w tem, że klient z braku należcej mu się od banku gotówki nie mógł kupić domu.
Wyrok z 25 maja 1923 r. C 66/23.
18. a) Na doniesienie z § 892 u. c. powoływać się może nabywca prawa hipotecznego tylko wówczas, gdy jeszcze w czasie podania wniosku o wpis działa w zaufaniu do księgi gruntowej,
b) Zarzuty z istniejącej przedłużonej wspólności majątkowej, w księdze gruntowej nie uwidocznionej, mogą być przeciwstawione trzeciemu nabywcy majątku nieruchomego tylko wtedy, gdy ten o istnieniu wspólności wiedział.
Wyrok z 21 września 1923 r. C 119/23.
19. Utrzymanie listów jako wyrażających ostatnią wolę spadkodawcy odpowiada zasadzie § 2084 u. c.
Wyrok z 5 października 1923 r. C 185/23.

Dr. Bujak.

Sędzia Sądu Najwyższego.

Orzecznictwo Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

I. Postępowanie przed władzami administracyjnymi.

39. Skarga o wznowienie postępowania sporno-administracyjnego wniesiona na zasadzie § 100 ustawy pruskiej z 30 lipca 1883 o ogólnym zarządzie kraju winna odpowiadać formalnym wymogom takiej samej skargi w postępowaniu sądowo-cywilnym, obowiązującym w b. dzielnicy pruskiej.

29 maja 1923 r. L. Rej: 1138/22.

II. Postępowanie przed Najwyższym Trybunałem Administracyjnym.

40. Na wyrok wydany i ogłoszony nie na wpływu cofnięcia skargi, które wprawdzie wpłynęło do Najwyższego Trybunału Administracyjnego dzień przed wydaniem wyroku, ale nie mogło dojść do wiadomości kompletu sądującego przed wydaniem i ogłoszeniem wyroku.

23 czerwca 1923 r. L. Rej. 1072/22.

III. Sprawy urzędnicze.

41. Przejściem z bezpośredniej służby państwowej do służby w Zarządzie Ubezpieczalni Krajowej, w Województwach Poznańskim i Pomorskim, nie jest w myśl art. 53 ustawy z 17 lutego 1922 (Dzień. Ust. poz. 164) o państwowej służbie cywilnej, przejściem z jednego działu...służby państwowej, do innego działu służby państwowej, lecz przejściem do służby samorządowej.

22 maja 1923 r. L. Rej. 638 i 639/22.

42. Uchwały Komisji Weryfikacyjnych (art. 19 ustawy z dnia 13 lipca 1923 r. D. U. poz. 429) jako oparte na swobodnym uznaniu nie ulegają zaskarżeniu do Najwyższego Trybunału Administracyjnego a to w myśl art. 3 ustępu b ustawy z 3 sierpnia 1922 r. o Najwyższemu Trybunałowi Administracyjnemu.

10 września 1923 r.

IV. Sprawy mieszkaniowe.

43. Ustawa z dnia 4. IV. 1922 Dz. Ust. p. 264 nie daje podstawy prawnej do zajmowania lokali jeszcze zamieszkałych. dlatego, że one w przyszłości choćby niedalekiej, mają być opróżnione. Nawet tymczasowe zajęcie w myśl art. 9 ust. 2

powołanej ustawy, może być stosowane tylko do lokalów, co do których już w danej chwili zachodzą warunki art. 3 ustawy.

6 czerwca 1923 r. L. Rej. 355/22.

44. Także nauczyciele niepaństwowych szkół średnich w zakresie ogólnego wykształcenia należą do kategorii osób, wymienionych w art. 1 ustawy z 21 listopada 1919 r. Dz. Ust. poz. 498.

13 czerwca 1923 r. L. Rej. 444/22.

V. Sprawy przemysłowe.

45. O ile chodzi o dopuszczenie obcokrajowca do wykonywania wolnego przemysłu pomimo nie wykazania wzajemności na zasadzie § 8 ustęp 2-gi austr. ustawy przemysłowej z 15 marca 1883 Dz. p. p. (austr.) nr. 39, to kwestja ta usuwa się z pod rozpoznania Najwyższego Trybunału Administracyjnego w myśl § 3 lit. b ustawy o Najwyższym Trybunale Administracyjnym.

7 czerwca 1923 L. Rej. 629.

46. W zaborze rosyjskim udzielanie koncesyj na otwieranie aptek jest pozostawione swobodnemu uznaniu władzy administracyjnej, o ile chodzi; o wybór koncesjonariusza z pośród osób, ubiegających się o koncesję, a posiadających ustawowe warunki.

7 czerwca 1923 r. L. Rej. 600/22.

VI. Sprawy skarbowe.

47. 1) Do podstaw wymiaru daniny z art. 2 II. i 7 ustawy o daninie nie można wliczać zysków spółek handlowych i bankowych, pochodzących wprawdzie z roku operacyjnego 1921, a więc z czasu przed dniem ogłoszenia ustawy o daninie (7 stycznia 1922), lecz przydzielonych do kapitału zakładowego, zapasowego lub rezerwowego uchwałą walnego zgromadzenia, zapadłą dopiero po tymże dniu.

2) W razie obliczenia z urzędu wysokości daniny na zasadzie art. 19 ustawy o daninie (w wypadku nieprzedłużenia w terminie obliczeń ustawą nakazanych), nie mogą być przed Najw. Trybunałem Administracyjnym ze skutkiem zaskarżone ustalenia faktycznych okoliczności, uskutecznione przy wymiarze daniny przez władzę skarbową zgodnie z ustawą.

3) Płatnik może ze skutkiem zaskarżyć przed Najw. Trybunałem Administracyjnym ustalenie podstaw wymiaru, jeżeli władza wymiarowa, obliczając daninę z urzędu (art. 19) przy ustaleniu tych podstaw naruszyła materialne przepisy prawne.

25 września 1923 L. Rej. 666/22.

48. Odnośnie do przedsiębiorstw sprawozdawczych, powstałych przed 1 stycznia 1920 r. decyduje przy wymiarze nad-

zwyczajnej daniny ich charakter, określony dla celów zasadniczego podatku przemysłowego (art. 7 ustawy z dnia 16. 12. 1921 r. Dz. U. z 1922 p. 1).

24 września 1923 L. Rej. 420/22.

VII. Sprawy agrarne.

49. Ustawa z dnia 17. 12. 1920 r. poz. 17/21. Dz. Ust. o przejęciu ziemi na rzecz Państwa w niektórych powiatach Rzeczypospolitej nie została uchylona przez art. 99 Konstytucji.

14 czerwca 1923 r. L. Rej. 346/22.

50. Ustawa z dnia 17. 12. 1920 r., poz. 17/21 Dz. Ust. o przejęciu ziemi na rzecz Państwa w niektórych powiatach Rzeczypospolitej nie straciła mocy obowiązującej, pomimo nieprzedstawienia jej w terminie przepisany w artykule 126 Konstytucji ciałom ustawodawczym do zatwierdzenia.

14 czerwca 1923 r. L. Rej. 346/22.

51. Treść artykułów 1 i 2 ustawy z dnia 17. 12. 1920 r., poz. 17/21 Dz. Ust. o przejęciu ziemi na rzecz Państwa w niektórych powiatach Rzeczypospolitej w związku z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dnia 16. III. 1921 r., poz. 157 Dz. Ust. nie daje dostatecznej podstawy do wyprowadzenia wniosku, że ziemie prywatne w artykule 2 ustawy z dnia 17. 12. 1920 wymienione, mają być przejmowane dopiero po uprzednim ustaleniu, że zapas ziemi z dóbr w artykule 1 tejże ustawy wyszczególnionych został wyczerpany.

14 czerwca 1923 r. L. Rej. 346/22.

52. W myśl ogólnych zasad postępowania administracyjnego należy także i przy przejmowaniu ziemi na rzecz Państwa w myśl ustawy z dnia 17. 12. 1920 r., poz. 17/12 Dz. Ust. już w I instancji dać możliwość zainteresowanym osobom obrony swych praw.

14 czerwca 1923 r. L. Rej. 346/22.

53. Przy przejmowania ziemi prywatnej w myśl ustawy z dnia 17. 12. 1920, poz. 17/21 Dz. Ust. ciężar dowodu co do stanu zagospodarowania ziemi przejmowanej (§ 9 rozp.- Min. Roln. z dnia 16. III. 1921 r., poz. 157 Dz. Ust.) spoczywa na władzy.

14 czerwca 1923 r. L. Rej. 346/22.

VIII. Ogólne.

54. Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa nie jest władzą w rozumieniu art. 7 ust. z dnia 22. 12. 1922 r., poz. 804 Dz. Ust.

4 czerwca 1923 r. L. Rej. 660/20.

55. Nowopowstające państwo Obejmuje razem z terytorium wchodzącem w jego skład, wszystkie urządzenia istniejące na przejętem terytorium oraz wykonywanie ustaw, jakie

miały w chwili przejścia dla tego terytorium moc obowiązującą, o ile te ustawy z samej natury rzeczy wobec zmienionych warunków obowiązywać jeszcze mogą.

7 czerwca 1922 r. L. rej. 629/5/22.

56. Międzypaństwowe umowy nie obowiązują nowopowstałego państwa, choćby w jego skład wchodziły części państwa, co do którego istniały traktaty międzypaństwowe.

7 czerwca 1923 r. L. Rej. 629/5/22.

Dr. Wł. Orski,
Prezes Najwyższego Trybunału Adm.

Orzecznictwo Mieszanego Trybunału Rozjemczego polsko-niemieckiego

Traktat Wersalski przewiduje w dziale VI. części X. powołanie Mieszanych Trybunałów Rozjemczych, utworzonych pomiędzy każdym z Mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych z jednej a Rzeszą Niemiecką z drugiej strony.

W skład Mieszanego Trybunału Rozjemczego polsko-niemieckiego wchodzi sędzia mianowany przez Rząd polski, sędzia mianowany przez Rząd niemiecki i prezydent mianowany wspólnie przez obydwu Rządy. Każde z państw ma przy M. T. R. swojego przedstawiciela, Agentu Rządu, który występuje jako pełnomocnik procesowy Rządu w sprawach, w których stroną jest państwo i który wysłuchany być winien jako przedstawiciel interesu państwowego w sprawach, w których jedną ze stron jest obywatel jego państwa. Postępowanie przed M. T. R. unormowane jest Regulaminem Procesowym Trybunału (Dziennik Ustaw 1921, poz. 670).

Mieszanym Trybunałom Rozjemczym powierzono baczenie nad wykonaniem pewnych rodzajów zobowiązań ekonomicznych, mieszczących się w działach III, IV, V i VII Traktatu Wersalskiego. Granice właściwości M. T. R. w tych sprawach określone są dwoma zasadniczymi przepisami, a mianowicie:

art. 304, lit. b. u. 1.: Mieszane Trybunały Rozjemcze, utworzone w zastosowaniu punktu a), będą sądziły spory w zakresie swej kompetencji, stosowane do przepisów Działów III, IV, V i VII.

Artykuł 305: Jeżeli kompetentny sąd wydał, czy wydaje wyrok w sprawie, przewidzianej w Działach III, IV, V lub VII i, jeżeli wyrok ten nie jest zgodny z postanowieniami wspomnianych Działów, to strona, z tego powodu ponosząca szkodę, będzie miała prawo do odszkodowania, które będzie określone przez Mieszany Trybunał Rozjemczy.

Na żądanie obywatela Mocarstwa sprzymierzonego lub stowarzyszonego, wyżej przewidziane odszkodowanie, będzie mogło być uskutecznione, w razie możliwości, przez Mieszany Trybunał Rozjemczy w ten sposób, że strony będą przywrócone do stanu, w jakim znajdowały się przed wyrokiem wydanym przez niemiecki Trybunał.

W sprawach powstałych o prawa stworzone Traktatem spełniają M. T. R. zadanie swoje w sposób dwojaki: część oddana jest bezpośrednio Mieszanym Trybunałom Rozjemczym, które orzekają w pierwszej i ostatniej Instancji, w drugiej części spraw należy zwrócić się wprawdzie do sądów krajowych; wyroki sądów tych podlegają w pewnych granicach kontroli M. T. R., które w razie pogwałcenia w zaskarżonym wyroku przepisów

działów III, IV, V i VII mogą przyznać poszkodowanemu naprawę szkody. Właściwość M. T. R. jest w ostatnim wypadku rodzajem właściwości drugiej instancji.

M. T. R. powołane są ponadto w myśl art. 304, lit. b, u. 2 do orzekania w sprawach powstałych na tle umów zawartych przed uprawomocnieniem się Traktatu pomiędzy obywatelami mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych a obywatelami niemieckimi. Mieszane Trybunały Rozjemcze wykraczają tutaj poza ramy nadzoru nad wykonywaniem pewnych przepisów Traktatu Wersalskiego i władne są orzekać o prawach powstałych poza Traktatem. Właściwość powyższa jest bezpośrednia, pierwszej instancji.

Zasady powyżej przedstawione stosują się do wszystkich Mieszanych Trybunałów Rozjemczych. M. T. R. polsko-niemiecki, który zaczął swą działalność 15 grudnia 1921, znalazł się przed położeniem faktycznym i prawnym często różnym od położenia przed jakim stanęły Mieszane Trybunały Rozjemcze stworzone pomiędzy głównymi mocarstwami sprzymierzonymi i stowarzyszonymi a Niemcami.

M. T. R. polsko-niemiecki nie będzie rozpatrywał sporów powstałych przy stosowaniu działu III części X Traktatu Wersalskiego. Polska bowiem nie zanotyfikowała Niemcom stosownie do lit. e. art. 296, że przepisy działu tego przyjmuje i procedury kompensacyjnej nie wprowadziła.

W działach IV i V, jak również w art. 304, lit. b, u. 2 nasunął się szereg wątpliwości związanych z zagadnieniem, od kiedy Polska stała się państwem, od kiedy ją uważać za państwo sprzymierzone, dalej jakie momenty w tym procesie są rozstrzygające dla powstania praw obywateli polskich i właściwości M. T. R.

Dział IV zawiera ponadto najważniejsze odchylenie od zasad właściwości innych Trybunałów. Art. 297, lit. b. zastrzega Mocarstwom sprzymierzonym i stowarzyszonym prawo zatrzymania i zlikwidowania mienia obywateli niemieckich. Wykonywanie tego prawa nie podlega zasadniczo kontroli Mieszanych Trybunałów Rozjemczych. Otóż art. 297, lit. h zawiera przepis wyjątkowy na niekorzyść państw nowych, potworzony dla Polski w art. 92, ustęp 4, 1. 2° Na wypadek, gdyby uprawniony udowodnił, że warunki sprzedaży lub zarządzenia, wydane przez Rząd Polski, odbiły się ujemnie na cenie, to Trybunał będzie mógł przyznać uprawnionemu słuszne odszkodowanie.

Z ustępem tym związany jest szereg kwestyj spornych, dotyczących konsekwencji, które należy wyciągnąć z powyższego przepisu dla postępowania likwidacyjnego w Polsce i właściwości Mieszanego Trybunału Rozjemczego.

Redakcja i ujęcie systematyczne przepisów Traktatu Wersalskiego, jak i. obowiązywanie dwóch tekstów autentycznych sprawiają, że określenie w konkretnym wypadku, czy M. T. R. władny jest rozpatrywać przedłożony mu spór, należy nieraz do najtrudniejszych zagadnień wykładni Traktatu Wersalskiego.

Powyższy sposób redakcji powoduje również, że grupowanie tez z wyroków według artykułów Traktatu i ustaw, do których przyjęte zostały, napotyka na duże trudności. Wobec tego tezy powyższe zestawiane będą według dziedzin, w których przyjęte zostały. Tezy zawierające ogólne zasady, właściwości, jak i tezy ustalające zasady postępowania zebrane będą w osobnych działach, tezy o właściwości i postępowaniu odnoszące się wyłącznie do jednej dziedziny podawane będą w dziale tej dziedzinie przeznaczonym.

Tezy zestawiane będą w następujących działach: I. Zasady właściwości. II. Zasady postępowania. III. Likwidacje w Polsce. IV. Zarządzenia wojenne niemieckie. V. Umowy. VI. Przedawnienia i orzeczenia sądowe.

I. Zasady właściwości.

1. — M. T. R. jest niewłaściwy do rozpatrywania sporów powstałych na tle przepisów art. 91, u. 8 Traktatu Wersalskiego, zastrzegających optantom prawo wywozu mienia ruchomego. (29. VII. 23. Büchel/Państwo Polskie).

2. — M. T. R. jest niewłaściwy do rozpatrywania sporów powstałych na tle konwencji polsko-niemieckiej z d. 9 listopada 1919, w przedmiocie unormowania stanowiska urzędników niemieckich, zostających w Polsce. (29. VII. 23. Büchel/Państwo Polskie).

3. — W ramach działów III, IV, V i VII części X Traktatu Wersalskiego są M. T. R. właściwe tylko do orzekania w przedmiotach, które jako do ich Właściwości należące osobno w powyższych działach wskazane zostały. (21. V. 23. Tiedemann/Państwo Polskie).

II. Zasady postępowania.

4. — Regulamin Procesowy art. 44: Niedopuszczalność powództwa merytorycznego nie stanowi przeszkody do wydania zarządzenia tymczasowego. (21. V. 23. Tiedemann/Państwo Polskie).

III. Likwidacje w Polsce.

5. — M. T. R. nie jest władny rozpoznawać powództwa wniesionego bezpośrednio z art. 297, lit. b, u. 2 T. W. z tytułu przywileju niepodlegania likwidacji, zastrzeżonego na rzecz obywateli polskich, którzy obywatelstwo to nabyli Traktatem Wersalskim. (M. T. R. nie rozstrzyga, czy jest właściwym do rozpatrywania powyższych sporów na podstawie art. 305 T. W. — 21. V. 23. Tiedemann/Państwo Polskie).

6. — Zastosowanie kary konfiskaty, przewidzianej w art. 3 Dekretu z 14 lutego 1919 w przedmiocie zakazu wywozu metali (Dziennik Ustaw nr. 13) wobec obywatela niemieckiego, usiłującego wywieźć monety złote i srebrne, nie stanowi likwi-

dacji mienia niemieckiego. (29. VII. 23. Buchel/Państwo Polskie).

7. — M. T. R. nie jest władny zawiesić postępowania likwidacyjnego w drodze zarządzenia tymczasowego. (21. V. 23. Tiedemann/Państwo Polskie).

8. — Mianowanie biegłych przez M. T. R. dla oszacowania mienia likwidowanego w celu zabezpieczenia dowodu, w toku postępowania likwidacyjnego, jest nieuzasadnione z uwagi na szczegółowe przepisy ustaw polskich, dające możliwość likwidowanemu składania swych oszacowań. (21. V. 23. Tiederaann/Państwo Polskie).

Stefan Dembiński (Paryż).